



# FOCUS

## Europas demografiska utmaning

**Europa står inför en demografisk utmaning. Befolkningen minskar och blir allt äldre. Medelåldern i Europa är idag 39 år. 2050 kommer den uppskattningsvis att vara 49 år. Detta i kombination med att färre barn föds kan få svåra konsekvenser för Europa. En åldrande befolkning innebär fler pensionärer och färre personer som arbetar. Olika aspekter av hur Europa ska bemöta denna utmaning diskuteras i Europaparlamentet.**

Här kan du läsa om den demografiska utmaningen och olika lösningar som diskuteras, exempelvis att främja laglig invandring eller längre arbetsliv. I februari ska Europaparlamentet behandla ett betänkande om Europas demografiska framtid, läs också vår intervju om Europas demografiska utmaningar med franska ledamoten Françoise Castex som har utarbetat betänkandet för utskottet för sysselsättning och sociala frågor.

## Ett åldrande Europa

**Europa står inför en demografisk utmaning. Befolkningen minskar och blir allt äldre. Medelåldern i Europa är idag 39 år. 2050 kommer den uppskattningsvis att vara 49 år. En åldrande befolkning innebär fler pensionärer och färre personer i arbetsför ålder. Olika aspekter av hur Europa ska bemöta denna utmaning diskuteras i Europaparlamentet. Exempelvis håller sysselsättningsutskottet på att utarbeta ett betänkande om Europas demografiska framtid.**

För hundra år sedan motsvarade Europa femton procent av världens befolkning. Andelen kommer troligen att minska till fem procent 2050. Europas befolkning minskar, samtidigt som befolkningstillväxten ökar i utvecklingsländerna.

### Adjö till babyboomen

Det föds inte tillräckligt med barn i Europa för öka befolkningen. Genomsnittligt föds 1,52 barn per kvinna. För att förebygga en befolkningsminskning krävs det att i genomsnitt 2,1 barn föds. Samtidigt är efterkrigstidens babyboomgeneration på väg mot pensionsåldern.

– Idag finns det fyra människor i arbetsför ålder för varje person över 65 år. 2050 kommer det bara att vara två arbetstagare för varje pensionär, sade EU-kommissionären Vladimir Spidla när kommissionens meddelande om Europas demografiska framtid presenterades i oktober 2006. Utskottet för sysselsättning och sociala frågor arbetar just nu med ett betänkande som svar på meddelandet (föredragande: Françoise Castex, PSE, Frankrike).

### Européerna blir äldre

Européerna lever allt längre tack vare ekonomisk, social och medicinsk utveckling. Livslängden kommer troligtvis att öka mellan 2004 och 2050 med sex år för män och fem år för kvinnor. Men en äldre befolkning innebär också högre kostnader för hälsovård, påverkar finansieringen av socialförsäkringen och äventyrar pensionssystemens balans. Och kan leda till en minskning i Europas potentiella BNP-tillväxt med upp till 1,2 procent mellan 2031 och 2050.

Hur ska Europa bemöta den demografiska utmaningen? Olika lösningar diskuteras. Vissa talar om ökad migration för att ta tillvara dess positiva effekter på arbetsmarknaden. Men även denna grupp åldras och nivån på migrationen är i sig en allt mer omtvistad fråga. I september röstade parlamentet om ett betänkande från utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter om en strategisk plan för laglig migration (föredragande Lilli Gruber, PSE, Italien). Och kommissionen presenterade nyligen ett förslag om ett "blåkort" för ökad arbetskraftsinvandring.

Höjd produktivitet, längre arbetsliv och senare pensionering är andra förslag som diskuteras. Men är detta godtagbara lösningar för européerna som månar om sin fritid? Ytterligare lösningar är politiska åtgärder för underlätta för par att skaffa barn. Men hur påverkas då jämställdheten?

Vi kommer framöver att publicera fler artiklar om vad Europaparlamentet gör för att uppmuntra positiva åtgärder för att bemöta den demografiska utmaningen.

## Vad kan göras åt Europas låga födelsetal?

**Europas födelsetal blir allt lägre. Det genomsnittliga födelsetalet i EU är cirka 1,5, lägre än 2,1 som är nödvändigt för att befolkningen ska öka, och inte minska. Att studier, arbete och familj inträder senare i livet kan vara några av orsakerna bakom de låga födelsetalen. Vad kan göras åt Europas låga födelsetal? Europaparlamentet behandlar frågan i två betänkanden.**

Bland EU-länderna hade 2005 Frankrike (1,9), Finland (1,8) och Irland (1,99) högst födelsetal. Lägst, runt 1,2, har Tjeckien, Slovenien, Polen och Slovakien. I de tio länder som anslöt till EU 2004 var födelsetalet i medel 1,25 och i övriga länder 1,55.

Varför är födelsetalen låga i flera europeiska länder trots att välståndet ökar? Det finns olika förklaring. Exempelvis att kvinnor får barn senare eller inte alls eftersom de är rädda att det negativt ska påverka deras karriär, bättre preventivmetoder eller olika levnadssätt och nya familjemönster.

Enligt en studie av Robert Bosch-stiftelsen från 2004 (se länk nedan) har inte kvinnor så många barn som de skulle vilja. De vanligaste anledningarna enligt studien är att ett till barn medför alltför stora kostnader och oro för barnets framtid.

### Uppgradera pappaledigheten

Europaparlamentets utskott för sysselsättning och sociala frågor ska i december ta ställning till Françoise Castex (Socialdemokratiska gruppen, Frankrike) förslag till initiativbetänkande om Europas demografiska framtid. Castex menar att det är möjligt att påverka födelsekurvorna med hjälp av lämpliga offentliga åtgärder, under förutsättning att de utvecklas regelmässigt och varaktigt på lång sikt samt ger den stabilitet som krävs för beslutet att föda barn. Hon tar också upp behovet av skydd för ensamstående mödrar, som bara blir fler och som särskilt hotas av social utslagning, isolering och fattigdom. Vidare vill hon uppmana medlemsstaterna att ge båda föräldrarna faktisk rätt till föräldraledighet och att uppgradera pappaledigheten.

### Studerande med familjeansvar behöver särskilt stöd

Parlamentet antog i juni 2007 ett initiativbetänkande om en rättslig ram för åtgärder för att göra det möjligt att förena familjeliv och studier för unga kvinnor i EU. I Sverige får 41 procent av kvinnorna sitt första barn innan de är klara med sina studier. I Finland är andelen 31 procent och i Norge 30 procent. Andelen studenter som är föräldrar är för övrigt hög i flera europeiska länder, som Irland där 11,3 procent av studenterna har barn, 10,8 procent i Österrike, 10,7 procent i Lettland och 8 procent i Finland.

Ledamöterna efterlyser bland annat sänkta eller slopade skatter, bättre möjligheter till boende, banklån, barntillsyn och bostäder samt en anpassning av studieprogrammen som medger att dessa följs mer flexibelt av de studerande som har eller får barn under studieperioden. Initiativbetänkandet hade utarbetats av Marie Panayotopoulos-Cassiotou (Gruppen för Europeiska folkpartiet (kristdemokrater) och Europademokrater, EPP-ED, Grekland).

## Kan invandring tackla EU:s befolkningsminskning?

**EU:s demografi förändras. Vi blir äldre och den arbetsaktiva befolkningen minskar. Är kontrollerad och laglig invandring ett sätt för EU att bemöta framtida befolkningsförändringarna? I februari ska Europaparlamentet behandla ett betänkande om Europas demografiska framtid som socialutskottet lägger fram. Invandringen är, enligt utskottet, ett positivt bidrag till den europeiska befolkningens sammansättning.**

Två miljoner invandrare kom till EU under 2004-2005. De ingår i 3,7 procent av befolkningen i EU-27 som kommer från länder utanför EU. Om invandringen ligger kvar på denna nivå kan, enligt Eurostat, EU:s arbetsaktiva befolkning fortsätta att öka fram tills 2030. I motsatt fall börjar den att minska i slutet av årtiondet, det vill säga redan om två år.

I länder med låga födelsetal, exempelvis Tyskland, Spanien, Italien och Polen, kan det behövas ett stort antal invandrare över de kommande åren för att hålla nivån på den arbetsaktiva befolkningen.

Att antalet arbetsaktiva inte minskar är viktigt för ekonomin och skatteintäkterna, som behövs för att täcka kostnader för pension, hälsovård och en ökande äldre befolkning.

### Vikten av integration

En viktig aspekt för lyckad migration är ekonomisk och social integrering i värdlandet. En Eurobarometer-undersökning från 2006 visar att brist på integrering i värdlandet riskerar att ge invandringen en negativ bild. Enligt undersökningen anser endast fyra av tio EU-medborgare att invandrare bidrar till deras land.

I socialutskottets betänkande om Europas demografiska framtid, som utarbetats av Françoise Castex (PSE, Frankrike), påpekar utskottet att det krävs "en klar och förnuftig invandringspolitik för att motverka främlingsfientliga åsikter och attityder." Och utskottet anser att det är viktigt att "resolut bekämpa illegala vägar och bestraffa arbetsgivare som använder sig av olaglig arbetskraft."

### Ett europeiskt blåkort?

Kommissionen har föreslagit ett arbetstillstånd för EU för att underlätta legal arbetskraftsinvandring: ett europeiskt blåkort liknande USA:s green card. Europaparlamentet antog i september 2007 ett betänkande om laglig invandring (av Lilli Gruber PSE, Tyskland) som välkomnar planerna att införa ett blåkort. Betänkandet konstaterar att den stigande genomsnittsåldern och förändringar i befolkningsstrukturen i EU kräver ett nytänkande om invandringspolitiken. Och att den nuvarande och kommande arbetsmarknadssituationen i EU överlag kan karaktäriseras som att det råder efterfrågan på laglig och kontrollerad invandring.

En fråga som kan överskugga fördelarna med laglig invandring är den olagliga invandringen. Uppskattningsvis finns det mellan 4,5 och 8 miljoner illegala invandrare i EU, men tillförlitliga siffror saknas. I ett initiativbetänkande (av Javier Moreno Sánchez PSE, Spanien) föreslås en rad politiska prioriteringar i kampen mot den olagliga invandringen. Samtidigt betonas att olagliga invandrare inte ska behandlas som brottslingar. Många har riskerat livet för att söka en bättre framtid i Europa.

EU strävar efter en samordnad invandringspolitik för att dels möta problemet med olaglig invandring, dels underlätta laglig invandring.

## **Françoise Castex om Europas demografiska framtid**

– Utvald invandring, det vill säga om man behöver sjuksköterskor tillåter man ett visst antal sjuksköterskor, är inte en lösning. Människor är inte maskiner. De kanske möter kärleken i sitt värdland och vill stanna där för att bilda familj. Jag tror alltså inte att man kan ha en endast ekonomisk och kvantitativ inställning till invandringen. Invandring behövs också för förnyelse. Därför krävs det en god hantering, innan man funderar på om den ska öka.

## Utfrågning om hur EU kan lösa befolkningsfrågan

EU:s befolkningsituation var i fokus på onsdag den 28 maj i en utfrågning anordnad av utskottet för sysselsättning och sociala frågor. Invandringens roll, samarbete mellan generationerna och hälsofrågor var bland de frågor som diskuterades. Den eventuella effekten av ett framtida turkiskt EU-medlemskap togs också upp. Turkiets stora och växande befolkning kan innebära stora förändringar för Europas demografiska sammansättning.

François Héran, direktör för det Paris-baserade "Institut national d'études démographiques" presenterade en studie om Europas demografiska framtid. Han sade att "flera undersökningar visar att de medlemsstater som nu har de högsta födelsetalen är de som har lyckats utveckla en politik om barnstöd och möjligheter att förena familje- och yrkesliv".

Om invandring, sade François Héran: "invandring bidrar avsevärt till förnyelse och förstärkning av den aktiva befolkningen - på olika kompetensnivåer." Han tillade att, "invandring redan spelar en viktig roll för att stabilisera befolkningsammansättningen". Och han noterade också att utan invandring skulle många länders befolkning minska eftersom befolkningsbalansen är negativ.

### Turkiet i EU - en möjlig lösning?

Den svenske ledamoten Jan Andersson (Socialdemokratiska gruppen, PSE), ordförande för sysselsättningsutskottet, konstaterade att dagens trend på arbetsmarknaden är att "vi börjar arbeta senare och går i pension tidigare". Frågan om hur ett eventuellt turkiskt EU-medlemskap kan påverka den demografiska bilden i EU togs också upp i debatten.

François Héran konstaterade att Turkiet har ett naturligt befolkningsöverskott, det vill fler föds än dör. Men förhållandet blir mindre från år till år. Héran liknade situationen med vad som tidigare har hänt i exempelvis Italien eller Spanien.

### Ett gråare, men friskare, Europa?

Hälsorelaterade frågor togs också upp i flera inlägg. Franska ledamoten Françoise Castex (PSE), som har utarbetat ett betänkande om Europas demografiska framtid, frågade om de kostnader som en äldre befolkning medför. Och hon hoppades européer "kommer att leva längre och friskare". François Héran sade att samtidigt som hälsan måste förbättras "kommer det att bli fler och fler gamla människor, så kostnaderna kommer fortfarande att stiga".

### Bred lösning krävs

Vad kan göras för att uppmuntra par att få fler barn? frågade den polske ledamoten Jan-Tadeusz Masiel (UEN). Enligt honom är "invandring inte lösningen, eftersom invandrare föredrar att behålla sin identitet snarare än att integrera sig till en annan kultur".

"Även om problemen är demografiska, är inte lösningen det: den kommer att omfatta ekonomisk, sysselsättnings- och familjepolitik", svarade Héran. Han gav EU:s sydliga medlemsländer som exempel, där det är mycket svårt för ungdomar att bli oberoende. Enligt Héran skulle unga par börja få fler barn om de lättare kunde få tag på en bostad.